

FACTORS AFFECTING EYEWITNESS ACCURACY ACCORDING TO POLISH AND ITALIAN LAW STUDENTS

Joanna ULATOWSKA, Natalia LANGIEWICZ, Agnieszka NALAZEK

Institute of Psychology, The Maria Grzegorzewska University, Warsaw, Poland

Abstract

The aim of this study was to examine the beliefs of law students about the psychological aspects of eyewitness testimonies. Beliefs of law students from Poland were compared with those held by Italian students receiving similar education. Participants from both groups answered 20 multiple-choice questions about factors affecting the accuracy of eyewitness testimonies. It was revealed that students from both groups shared stereotypical beliefs; however, the overall accuracy rate was slightly but significantly higher in case of Polish students. It was shown that those who attended courses covering psychology topics had a significantly better understanding of eyewitness factors. The article draws conclusions for the education system and legal practice.

Key words

Eyewitness; Law students; Professionals' beliefs.

Received 30 October 2017; accepted 23 January 2018

In a 1974 study, Elizabeth Loftus showed the great influence of eyewitness testimonies on whether defendants are believed to be guilty. Most participants in the study found a defendant guilty based on a statement from an individual present at the crime scene. The tendency was reduced by only a few percent when the participants were informed that the eyewitness has a vision defect which makes it impossible for them to recognise faces from where they were standing (Loftus, 1974). In another classic study, Lindsay, Wells, and Rumpel (1981) showed that the factor with the greatest influence on the credibility of eyewitness testimonies was not how well the eyewitness was able to see the suspect, but how confident they were when testifying – the more confident they were, the more the participants believed them.

Critics of such studies point out that their participants are not legal professionals but ordinary people who have no background knowledge of factors affecting the credibility and accuracy of eyewitness accounts. However, professional judges from the United

States were significantly more willing to convict a defendant solely on the base of eyewitness identification than were law students or undergraduates (Wise, Safer, 2010). In Poland, almost half of judges and prosecutors indicated that they would convict a defendant based solely on an eyewitness identification (Stojer-Polańska, 2012; Wójcikiewicz, 2000). This opinion was shared by significantly fewer police officers and jurors and by none of expert witnesses (Stojer-Polańska, 2012). The trust in eyewitnesses accuracy is likely to be the main reason why American judges are less likely (the difference approached significance) than either law students or undergraduates to believe that eyewitness errors are the reason for wrongful convictions (Wise, Safer, 2010). Judges' predictions also differ significantly from those made by researchers and non-governmental organisations investigating judicial errors (e.g., Borchard, 1932; Huff, 1987; Innocence Project, 2015; Rattner, 1988; Wells, Memon, Penrod, 2006). However, it should be noted that opinions declared in studies do not necessarily reflect ac-

tual decisions made by judges. The results described above clearly show that professionals working in the justice system put a lot of faith in accuracy and reliability of eyewitnesses who play an important role in revealing the truth about crimes and in passing judgments. Thus, it is crucial for judges to be aware of all the factors which may affect eyewitness testimonies. But do law schools equip future judges, prosecutors, and attorneys with the psychological understanding of eyewitness testimony? In recent decades, many studies have been conducted worldwide testing what the principal participants in the criminal justice system (i.e., judges, prosecutors, attorneys, expert witnesses etc.) know about factors affecting eyewitness statements (e.g. Benton, Ross, Bradshaw, Thomas, Bradshaw, 2006; Granhag, Strömwall, Hartwig, 2005; Kassin, Barndollar, 1992; Kassin, Ellsworth, Smith, 1989; Kassin, Tubb, Hosch, Memon, 2001; Knutson, Allwood, 2014; Magnussen, Melinder, Stridbeck, Raja, 2010; Magnussen, Safer, Sartori, Wise, 2013; Melinder, Magnussen, 2015; Wise, Pawlenko, Safer, Mayer, 2009; Wise, Safer, 2003, 2004, 2010; Wise, Safer, Maro, 2011). For example, Wise and Safer (2004) showed that 94% of judges in the United States correctly believed¹ that attitudes and expectations of witnesses can distort their testimonies, and 74% believed that the presence of weapons can reduce an eyewitness's ability to accurately identify the perpetrator's face. However, only 39% of judges knew whether jurors can distinguish between accurate and inaccurate eyewitnesses, 31% understood the forgetting curve, and only 19% were aware of the effect of the lineup presentation format on the accuracy of identification. In a follow-up study, the authors revealed that judges in the United States score more poorly on the 12-item eyewitness factors knowledge scale (55% correct answers) than law students (66% correct). Furthermore, professionals were no more knowledgeable than undergraduate students (58% correct; Wise, Safer, 2010). Other studies also revealed that members of the judicial system do not always have a full understanding of psychological factors affecting witness testimony (e.g. Granhag et al., 2005; Magnussen et al., 2013; Wise et al., 2009, 2011). The authors suggest that the reason for the results is not only the lack of

appropriate training of future lawyers, but also lack of feedback received by judges or attorneys concerning accuracy of eyewitness statements, in contrast to police officers who are able to observe witnesses making mistakes and selecting wrong individuals from lineups (Wells et al., 2000; Wise, Safer, 2010). Therefore, judges frequently partially rely on intuition or lay knowledge when making decisions on eyewitness reliability (Wise, Safer, 2010); this finding was confirmed by surveys of Polish judges (Gruza, 2003; Piekarska-Drażek, 2005). Studies also show that attorneys from the United States and Italy tend to perform better (79% and 71% correct answers, respectively; Magnussen et al., 2013). However, the authors suggest that the attorneys' superior performance is likely due to their scepticism of eyewitness statements than to an understanding of psychology (Magnussen et al., 2013).

Researchers studying the problem in many countries stress that to improve the accuracy of knowledge about eyewitness testimony, law schools need to make it a required part of their curriculum. As such, the aim of this study is to assess the level of knowledge of factors affecting the accuracy of eyewitness statements among law students in Poland. The problem has rarely been investigated in Poland (cf. Kabzińska, 2016). The results obtained by Polish students will be compared to those of their Italian counterparts, since law degrees in both countries follow a similar structure over the course of five years. This will also allow us to verify the level of knowledge of psychology among law students in Poland. Polish law students study psychology during courses in forensic psychology, forensic science, social psychology, forensic evaluation, and forensic psychopathology. Some of these subjects touch upon factors affecting witness statements; however, attendance to these courses is often optional. Law students in Italy encounter psychology during courses on criminology, criminal investigation, measures of inquiry, and general law. Conclusions from this study may be used to analyse the quality of legal education in Poland in comparison to other European countries and to emphasize the importance of understanding the psychological aspects of eyewitness testimony by the legal professionals.

1. Method

1.1. Participants

A total of 74 second-year and above law students participated in the study. Thirty-nine students stud-

¹ It should be noted that while most of studies cited here (as well as the study itself) use the phrase "correct answer" and those answers are usually defined using empirical data or expert consensus, the answers described as correct can be disputed. Alternatively, as suggested by Wise and Safer (2004), correct answers to certain questions may need to be modified by "sometimes" or "depending on..." (cf. Kassin et al., 2001).

ied law in Poland² (age: $M = 22.3$; $SD = 1.66$; 69.2% women) and 35 in Italy (age: $M = 22.9$; $SD = 1.79$; 67.6% women). In both cases, the participants were volunteers. The Italian students were more advanced, with 79.4% in their fourth or fifth year of studies, in comparison to only 53.8% of the Polish students, $\chi^2(3, N = 73) = 22.15, p < 0.001$. There was also a significant difference in the number of students who reported participation in courses concerning psychology (e.g., forensic psychology), with 53.8% Polish students studying psychology subjects, in comparison with only 5.7% Italian students, $\chi^2(1, N = 74) = 19.95, p < 0.001$.

1.2. Materials and procedure

The study was conducted at two state universities, one in Italy and one in Poland. The students were asked to complete a survey on factors which may affect eyewitness testimony. The questionnaire comprised 20 questions³ and was based on previous

² Two Polish students were excluded from the analysis because they were first-year students and, as such, had not attended many courses.

³ One of the questions was excluded from the analysis as being redundant.

studies (e.g. Granhag et al., 2005; Kassin et al., 1989, 2001; Wise, Safer, 2010). Some questions concerned issues which have been extensively empirically tested (e.g., the forgetting curve), thus it was possible to determine the correct answer to these questions with a high degree of certainty. Other questions concerned practical aspects of the judicial system (e.g., the credibility of children as witnesses). For 16 questions, the participants' task was to select the correct answer out of two directed alternatives (e.g., "hypnosis may make it easier for witnesses to retrieve their memories" vs. "hypnosis may make it more difficult for witnesses to retrieve their memories"), and a neutral alternative (e.g., "hypnosis has no effect on witnesses retrieving their memories"). A "I don't know" alternative was also available. For four questions, it was impossible to formulate a neutral alternative, so the participants had a choice of three possible alternatives (e.g., "traumatic experiences may be repressed for a long time and retrieved later" vs. "traumatic events cannot be repressed for a long time and retrieved later" vs. "I don't know"). The questionnaire was translated from Polish into Italian by fluent Italian speaker and verified by native Italian speaker. Table 1 presents the list of questions with the answer alternatives.

Table 1
Survey items and alternative answers

Item	Alternative	
	+	-
Weapon focus*	The presence of a weapon improves the witness ability to accurately identify the perpetrator's face.	The presence of a weapon impairs the witness ability to accurately identify the perpetrator's face.
Exposure time*	The less time an eyewitness has to observe an event, the better he or she will remember it.	The less time an eyewitness has to observe an event, the less well he or she will remember it.
Confidence-accuracy*	An eyewitness's confidence is a good predictor of his or her identification accuracy.	An eyewitness's confidence is not a good predictor of his or her identification accuracy.
Cross-race bias*	Eyewitnesses are more accurate when identifying members of their own race than members of other races.	Eyewitnesses are less accurate when identifying members of their own race than members of other races.
Hypnosis 1*	Hypnosis improves eyewitnesses' retrieval.	Hypnosis impairs eyewitnesses' retrieval.
Hypnosis 2*	Hypnosis increases suggestibility to leading questions.	Hypnosis decreases suggestibility to leading questions.
Lineup*	The risk of inaccurate identifications is higher when using simultaneous presentation than sequential.	The risk of inaccurate identifications is lower when using simultaneous presentation than sequential.
Time estimation	Witnesses tend to overestimate the duration of emotional events.	Witnesses tend to underestimate the duration of emotional events.
Repeated interrogation*	When asked repeatedly, witnesses become more confident.	When asked repeatedly, witnesses become less confident.
Children 1	It is easier for children (than adults) to separate experienced and imagined events.	It is more difficult for children (than adults) to separate experienced and imagined events.

Item	Alternative	
	+	-
Children 2	Children's testimonies tend to be more reliable than adults'.	Children's testimonies tend to be less reliable than adults'.
Alcohol	Alcoholic intoxication improves an eyewitness's later ability to recall persons and events.	Alcoholic intoxication impairs an eyewitness's later ability to recall persons and events.
Forgetting curve*	The rate of memory loss is fastest right after the event.	The rate of memory loss is slowest right after the event.
Emotional events*	It is easier to remember the most important elements of emotional than neutral events.	It is more difficult to remember the most important elements of emotional than neutral events.
Trained observers	Police officers and other trained observers are more accurate as eyewitnesses than is the average person.	Police officers and other trained observers are less accurate as eyewitnesses than is the average person.
Deception*	Experienced interrogators are better lie detectors than is the average person.	Experienced interrogators are worse lie detectors than is the average person.
Repression	Traumatic experiences can be repressed for many years and then recovered.	Traumatic experiences cannot be repressed for many years and then recovered.
Attitudes and expectations*	An eyewitness's memory for an event may be affected by his or her attitudes and expectations.	An eyewitness's memory for an event may not be affected by his or her attitudes and expectations.
Instructions*	Police instructions can affect accuracy of eyewitness identification.	Police instructions cannot affect accuracy of eyewitness identification.
Post-event information*	Eyewitness testimony about an event reflects only what they actually saw.	Eyewitness testimony about an event reflects not only what they actually saw but information they obtained later on.

Note: All items also had an "I don't know" alternative and all but the last four items also had a neutral "no difference" alternative. Items with an asterisk were included in the overall accuracy rate.

The respondents were also asked about their age, gender, year of study and whether they have ever attended courses concerning psychology in law; if they had, they were asked to report a title of these courses. The study took approximately 20 minutes to complete.

2. Results and discussion

First, differences between Polish and Italian students in using the "I don't know" alternative was investigated. Polish students were more certain of their opinions, with none of them using "I don't know" in five questions, as compared to only one question for the Italian group. However, the analysis revealed that these differences were significant only for the question about hypnosis effect on retrieval, $\chi^2(1, N = 74) = 4.03$, $p < 0.05$. A larger group of Italian students (28.6%) did not know the answer to the question, in comparison to only 10.3% of Polish students. The full distribution of answers is presented in Table 2.

Next, the distribution of the remaining alternatives was compared in both groups. First, the answers were re-coded such that the positive alternative was coded into 1, the negative alternative into -1, and the neutral

alternative into 0. The "I don't know" alternative was left out of this analysis. Subsequently, a series of the Mann-Whitney test was conducted. The analysis revealed significant differences for four questions. The full results are shown in Table 3.

Previous studies show that people generally believe there is a strong correlation between the confidence shown by an eyewitness during identification and his or her identification accuracy. This view was shared by the majority⁴ (56.3%) of the Italian students and only 25.6% of the Polish students. Furthermore, 41% of the latter stated (in accordance with previous studies) that the correlation between the accuracy of identification and the confidence expressed by a witness is weak (Deffenbacher, 1991; Lindsay et al., 1981; Sporer, Penrod, Read, Cutler, 1995).

Polish students more frequently (91.9%) believe that it is more difficult for children than for adults to distinguish between real and imaginary events. Italian students also agree with the statement, albeit to a significantly lower degree (70.6%). Significant differences were also found in answers to the second question concerning children as witnesses. Once again Polish

⁴ The percentages given in the text do not include the "I don't know" alternative.

Table 2
Distribution of responses in both groups

Item	Polish students				Italian students			
	Alternative							
	+	0	-	IDK	+	0	-	IDK
Weapon focus	12.8	7.7	79.5	0	11.4	22.9	62.9	2.9
Exposure time	17.9	25.6	53.8	2.6	5.7	25.7	65.7	2.9
Confidence-accuracy	25.6	33.3	41	0	51.4	22.9	17.1	8.6
Cross-race bias	56.4	17.9	12.8	12.8	31.4	48.6	8.6	11.4
Hypnosis 1	59	30.8	0	10.3	51.4	11.4	8.6	28.6
Hypnosis 2	64.1	12.8	5.1	17.9	45.7	17.1	5.7	31.4
Lineup	74.4	7.7	12.8	5.1	57.1	14.3	25.7	2.9
Time estimation	53.8	0	30.8	15.4	62.9	11.4	11.4	14.3
Repeated interrogation	25.6	5.1	66.7	2.6	5.7	25.7	60	8.6
Children 1	7.7	0	87.2	5.1	20	8.6	68.6	2.9
Children 2	15.4	15.4	56.4	12.8	34.3	17.1	25.7	22.9
Alcohol	2.6	0	92.3	5.1	0	2.9	97.1	0
Forgetting curve	33.3	0	51.3	15.4	40	8.6	40	11.4
Emotional events	71.8	5.1	23.1	0	51.4	2.9	40	5.7
Trained observers	79.5	17.9	2.6	0	80	14.3	2.9	2.9
Deception	82.1	7.7	5.1	5.1	74.3	2.9	17.1	5.7
Repression	87.2	-	5.1	7.7	76.5	-	8.8	14.7
Attitudes and expectations	100	-	0	0	88.6	-	2.9	8.6
Instructions	76.9	-	20.5	2.6	82.9	-	5.7	11.4
Post-event information	5.1	-	92.3	2.6	31.4	-	62.9	5.7

Note: Bold entries indicate within-group agreement greater than 75%.

Table 3
Differences in beliefs in both groups

Item	Polish students	Italian students	Ua	Item	Polish students	Italian students	Ua
Weapon focus	-0.67	-0.53	579	Alcohol	-0.95	-0.97	647
Exposure time	-0.37	-0.62	545	Forgetting curve	-0.21	0	452
Confidence-accuracy	-0.15	0.38	408**	Emotional events	0.49	0.12	523
Cross-race bias	0.50	0.26	405	Trained observers	0.77	0.79	645
Hypnosis 1	0.66	0.60	428	Deception	0.81	0.61	556
Hypnosis 2	0.72	0.58	341	Repression	0.89	0.79	497
Lineup	0.65	0.32	505	Attitudes and expectations	1	0.94	605
Time estimation	0.27	0.60	423	Instructions	0.58	0.87	503
Repeated interrogation	-0.42	-0.59	582	Post-event information	-0.89	-0.33	451**
Children 1	-0.84	-0.50	500*				
Children 2	-0.47	0.11	297**				

Note: ^a U values from the Mann-Whitney test. * $p < .05$, ** $p < .01$.

students believe that testimonies given by children are generally less accurate than those given by adults (64.7%). This view is shared by only 33.3% of Italian students. Furthermore, only 17.6% Polish and 22.2% of Italian students believe that children's testimonies are as accurate as these provided by adults. None of the Polish students believe that children can distinguish real and imaginary events as good as adults. However, results of previous studies on children as witnesses are not as unequivocal. On one hand, it has been shown that children may be more compliant or suggestible, and they may have problems with distinguishing real and imaginary events (Bruck, Ceci, 1999; Gordon, Baker-Ward, Ornstein, 2001; Gudjonsson, 1992). However, even young children can resist suggestion if it concerns the information central to the case (Crossman, Caron, 2006) or important to the children themselves (Duncan, Whitney, Kunen, 1982). Additionally, susceptibility tends to the present more commonly in neutral and positive situations than negative situations (Quas et al., 2001, but see also Otgaar, Candel, Merkelbach, 2008). It is suggested, then, that distortions found in children's testimonies are often the result of the interviews being conducted incorrectly (Memon, Holley, Wark, Bull, Kohnken, 1996).

It has been known for decades that human memory does not work like a video camera, and memories – including witness testimonies – may be affected by events experienced after the information was encoded (Davis, Loftus, 2007). This view was shared by 94.7% of the Polish students and a significantly lower percentage (66.7%) of the Italian students.

We also analysed within-group agreement for both groups of students. Following previous research (Granhag et al., 2005), we assumed that a group is in consensus if 75% of its members selected the same answer. Similarly to the distribution of “I don't know” answers, once again Polish students turned out to be in closer agreement, reaching the 75% level for nine questions, in contrast to only five questions in the Italian group. It should be noted that when Italian students reached agreement within their own group, it overlapped with the opinion of the Polish students. Both groups were in agreement when it came to questions about the memory of witnesses, indicating that instructions given to eyewitnesses when identifying the perpetrator may affect the identification accuracy, and that attitudes and expectations of witnesses may affect their testimonies. Both answers are in accordance with classic studies on memory (Bartlett, 1932; Loftus, Palmer, 1974) and state-of-the-art results (Cutler, Penrod, 1995; Smalarz, Wells, 2014; Steblay, Wells, Douglass, 2014).

Students from both countries were also largely in agreement that traumatic experiences can be repressed for many years and then recovered. Although this issue is highly controversial, recent studies suggest that while it is possible for individuals to retrieve long-forgotten memories of traumatic past experiences, forgetting them does not have to involve Freudian repression (Ulatowska, Sawicka, 2017). Furthermore, certain types of recovered memories, especially those recovered during specific kind of therapy, may be less reliable than memories recovered spontaneously.

Both groups also almost unanimously claimed that alcohol has a negative effect of on memory. However, research is less clear. Some studies indicated that alcohol intoxication impairs memory encoding (Cutler, Penrod, 1995; Read, Yuille, Tollestrup, 1992), whilst other revealed that alcohol made no significant difference to identification accuracy (Dysart, Lindsay, MacDonald, Wicke, 2002; Kneller, Harvey, 2016).

Both groups also strongly believed that trained and experienced witnesses, for example, police officers, provide more accurate testimony. This belief may stem from the fact that students regard professionals as having specific knowledge and this increases their credibility. However, this kind of research is not unequivocal, given the different effects of different kinds of training (Vrij, 2003). Students, in particular these from Polish universities, also have a high opinion about the ability of professionals to detect lies. However, this opinion stands in stark contrast to results of studies revealing that professionals' lie detection accuracy is no better than accuracy of lay people (Bond, DePaulo, 2006).

The vast majority of the Polish students and a significant proportion of the Italian students stated that the presence of a weapon at the crime scene is likely to impair eyewitnesses' ability to describe faces of perpetrators. This follows the results of studies on so-called weapon focus effect, according to which the presence of dangerous (or unexpected) objects makes it difficult for witnesses to identify perpetrators (e.g. Fawcett, Russell, Peace, Christie, 2013).

The final stage of the analysis involved comparing the correct answers given by both groups. To do this, the correct response rate was calculated for those items for which it was possible to establish the correct answer on the basis of earlier studies (reviews in, e.g., Granhag et al., 2005, and Memon, Vrij, Bull, 2003). Taken together, all respondents answered 52% of the questions correctly ($M = 0.52$; $SD = 0.12$). The analysis revealed significant differences between the Polish and Italian group in the correct response rate, $t(72) = 4.11$, $p < 0.001$, $d = 0.95$. Polish students knew wit-

ness factors better ($M = 0.57$; $SD = 0.12$) than their Italian counterparts ($M = 0.46$; $SD = 0.11$).

Given the low number of Italian students attending courses on psychology and law, it was impossible to test the effect of both factors (i.e., the country of origin and the participation in psychology and law courses) on correct response rate; therefore, the effect of attending psychology and law courses was checked for the entire group. The results show that the participation in such courses has a positive effect on the knowledge of witness factors of future lawyers, $U = 345.5$, $p < 0.01$, increasing the correct responses rate from 49% ($M = 0.49$; $SD = 0.12$) to 58% ($M = 0.58$; $SD = 0.11$).

It should be noted here that the participants' knowledge could be overestimated because the multiple-choice test permits participants to guess the correct answers. Additionally, as noted by Wise and Safer (2010), answering correctly does not mean that the respondents know how to use this knowledge in real-life cases.

3. General discussion

The main aim of this study was to assess the level of knowledge of factors which may affect the accuracy of eyewitness testimonies among future judges, prosecutors, and attorneys. We also compared this knowledge in groups of students from Poland and Italy; both countries are early signatories of the 1999 Bologna declaration concerning standards of higher education and ensuring comparable cycles of studies and education, including the legal profession.

The results revealed that both groups have a similar level of knowledge, with Polish students having a small but significant advantage. This could be due to the significantly higher number of Polish students attending psychology and law courses. This, however, introduces a limitation to the study: the participants were solely volunteers from both universities, that is a non-representative and small sample of both groups. Thus, any conclusions on the results should be drawn with caution. On the other hand, the results could be also interpreted as a necessity to introduce psychological education, including education about eyewitness testimony, as a compulsory part of law schools' curriculum.

Although the level of knowledge shown by students attending psychology courses is relatively higher it should be stressed that it is still not high. It is, however, similar to the results of studies conducted among members of justice systems in other countries, for example among American prosecutors (cor-

rect answer rate of 47%, Wise et al., 2009) and police officers (52–56%; Wise et al., 2011) or Norwegian judges (65.7%; Magnussen et al., 2010). The present results could be more directly compared to those of Wise and Safer (2010), where American law students answered 66% of items correctly and outperformed undergraduates (58%). The relatively high result obtained by American law students may be explained by the two-stage system of higher education in the United States, where law students may attend psychology courses during their undergraduate studies. Wise and Safer (2010) also note that the professor of law acting as a consultant to their study stated that law students at his university receive almost no formal education in psychology. Another explanation of the differences between our results and those from previous studies could be a different structure of the questionnaire and method of answering, as well as the process of defining correct answers to questionnaire items (see Method section).

It should also be noted that in earlier studies (Magnussen et al., 2013), Italian attorneys gave a significantly higher number of correct answers (71%), which could suggest that any gaps of knowledge are filled during professional practice. On the other hand, as noted by Magnussen et al. (2013), this could result from the attorneys' scepticism towards eyewitnesses testimony. Furthermore, the differences in the level of knowledge between Italian students, as shown in this study, and Italian attorneys as shown by Magnussen et al., (2013) may also be due to different questionnaires.

The quality of court orders depends on a range of factors. One is eyewitness testimony whose accuracy is affected by factors beyond the direct control of the judicial system, as well as methods of interviewing and lineup procedures (Wells, 1978). Inappropriate procedures can lead to irreversible mistakes, such as wrongful convictions (Innocence Project, 2015), therefore, it is essential for law students to gain the appropriate knowledge and debunk any stereotypical beliefs. Studies show that having a more accurate knowledge leads to more accurate decisions (e.g., Forrest, Feldman, Tyler, 2004; Ulatowska, 2011). Introducing changes to legal education could lay the foundation for implementing Sporer's (2006) recommendation that results of psychological studies on factors affecting eyewitness testimonies should be accepted by the judicial system since they are based on scientific evidence. He suggests that just as suspects must be informed about their rights in order to interrogation evidence to be admissible, eyewitnesses evidence should not be admissible unless it was obtained following best-practice procedures. The scope of best

practice should be developed by an international panel of legal psychologists. Practitioners would use expert knowledge by converting it into evidence-based policies in order to make better legal decisions (Sporer, 2006). However, without implementing a system of interdisciplinary education for future members of the justice system, including psychological factors affecting testimony, such programmes remain remote, since their effectiveness should be assessed concurrently by practitioners and theoreticians (Sporer, 2006).

References

1. Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Benton, T. R., Ross, D. F., Bradshaw, E., Thomas, W. N., Bradshaw, G. S. (2006). Eyewitness memory is still not common sense: comparing jurors, judges and law enforcement to eyewitness experts. *Applied Cognitive Psychology*, 20, 115–129.
3. Bond, C. F. Jr., DePaulo, B. M. (2006). Accuracy of deception judgments. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 214–234.
4. Borchard, E. (1932/2016). *Convicting the innocent*. New Haven: Yale University Press.
5. Bruck, M., Ceci, S. J. (1999). The suggestibility of children's memory. *Annual Review of Psychology*, 50, 419–439.
6. Crossman, A. M., Caron, D. (2006). Interviewing and the child witness: Pitfalls and safeguards. *NYS Psychologist*, 8, 14–19.
7. Cutler, B. L., Penrod S. D. (1995). *Mistaken Identification: The Eyewitness, Psychology and the Law*. New York: Cambridge University Press.
8. Davis D., Loftus E. F. (2007). Internal and external sources of misinformation in adult witness memory. (In) M. P. Toglia, J. D. Read, D. F. Ross, R. C. L. Lindsay (Eds.), *The handbook of eyewitness psychology: Memory for events* (Vol. 1, pp. 195–237). Mahwah, NJ: Erlbaum.
9. Deffenbacher, K. A. (1991). A maturing of research on the behaviour of eyewitnesses. *Applied Cognitive Psychology*, 5, 377–402.
10. Duncan, E. M., Whitney, P., Kunen, S. (1982). Integration of visual and verbal information in children's memories. *Child Development*, 53, 1215–1223.
11. Dysart, J. E., Lindsay, R. C. L., MacDonald, T. K., Wicke, C. (2002). The intoxicated witness: effects of alcohol on identification accuracy from showups. *Journal of Applied Psychology*, 87, 170–175.
12. Fawcett, J. M., Russell, E. J., Peace, K. A., Christie, J. (2013). Of guns and geese: A meta-analytic review of the 'weapon focus' literature. *Psychology, Crime & Law*, 19, 35–66.
13. Forrest, J. A., Feldman, R. S., Tyler, J. M. (2004). When accurate beliefs lead to better lie detection. *Journal of Applied Social Psychology*, 34, 764–780.
14. Gordon, B. N., Baker-Ward, L., Ornstein, P. A. (2001). Children's testimony: a review of research on memory for past experiences. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4, 157–81.
15. Granhag, P. A., Stromwall, L. A., Hartwig, M. (2005). Eyewitness testimony: Tracing the beliefs of Swedish legal professionals. *Behavioral Sciences and the Law*, 23, 709–727.
16. Gruza, E. (2003). *Ocena wiarygodności zeznań świadków w procesie karnym*. Kraków: Zakamycze.
17. Gudjonsson, G. (1992). *The Psychology of interrogations, confessions, and testimony*. New York: John Wiley & Sons.
18. Huff, C. R. (1987). Wrongful conviction: Societal tolerance of injustice. *Research in Social Problems and Public Policy*, 4, 99–115.
19. *Innocence Project* (2015). Eyewitness misidentification. Retrieved 30.10.2018 from: <http://www.innocenceproject.org/understand/Eyewitness-Misidentification.php>.
20. Kabzińska, J. (2016). Prosecutor apprentices and laypeople's knowledge on eyewitness testimony issues. *Problems of Forensic Sciences*, 105, 394–407.
21. Kassin, S. M., Barndollar, K. A. (1992). The psychology of eyewitness testimony: A comparison of experts and prospective jurors. *Journal of Applied Social Psychology*, 22, 1241–1249.
22. Kassin, S. M., Ellsworth, P. C., Smith, V. L. (1989). The "general acceptance" of psychological research on eyewitness testimony. *American Psychologist*, 44, 1089–1098.
23. Kassin, S. M., Tubb, V. A., Hosch, H. M., Memon A. (2001). On the "general acceptance" of eyewitness testimony research: A new survey of the experts. *The American Psychologist*, 56, 405–416.
24. Kneller, W., Harvey, A. J. (2016) Lineup identification accuracy: The effects of alcohol, target presence, confidence ratings and response time. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 8, 11–18.
25. Knutsson, J., Allwood, C. M. (2014). Opinions of legal professionals: Comparing child and adult witnesses' memory report capabilities. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 6, 79–89.
26. Lindsay, R. C., Wells, G. L., Rumpel, C. M. (1981). Can people detect eyewitness-identification accuracy within and across situations? *Journal of Applied Psychology*, 66, 79–89.
27. Loftus, E. F. (1974). Reconstructive memory: The incredible witness. *Psychology Today*, 8, 116–119.
28. Loftus, E. F., Palmer, J. C. (1974). Reconstruction of automobile destruction: An example of the interaction between language and memory. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 13, 585–589.

29. Magnussen, S., Melinder, A., Stridbeck, U., Raja, A. (2010). Beliefs about factors affecting the reliability of eyewitness testimony: A comparison of judges, jurors, and the general public. *Applied Cognitive Psychology*, 24, 122–133.
30. Magnussen, S., Safer, M. A., Sartori, G., Wise, R. A. (2013). What Italian defense attorneys know about factors affecting eyewitness accuracy: a comparison with U.S. and Norwegian samples. *Frontiers in Psychiatry*, 4, 28–35.
31. Melinder, A., Magnussen, S. (2015). Psychologists and psychiatrists serving as expert witnesses in court: what do they know about eyewitness memory? *Psychology, Crime and Law*, 21, 53–61.
32. Memon, A., Holley, A., Wark, L., Bull, R., Köhnken, G. (1996). Reducing suggestibility in child witness interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 10, 503–518.
33. Memon, A., Vrij, A., Bull, R. (Eds.) (2003). *Prawo i psychologia*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
34. Otgaar, H., Candel, I., Merckelbach, H. (2008). Children's false memories: Easier to elicit for a negative than for a neutral event. *Acta Psychologica*, 128(2), 350–354.
35. Quas, J. A., Goodman, G. S., Bidrose, S., Pipe, M.-E., Craw, S., Ablin, D. S. (1999). Emotion and memory: Children's long-term remembering, forgetting, and suggestibility. *Journal of Experimental Child Psychology*, 72, 235–270.
36. Piekarska-Drażek, M. A. (2005). *Zmiana zeznań świadków w procesie karnym*. Unpublished doctoral dissertation, University of Warsaw, Warsaw, Poland.
37. Rattner, A. (1988). Convicted but innocent: Wrongful conviction and the criminal justice system. *Law and Human Behavior*, 12, 283–293.
38. Read, J. D., Yuille, J. C., Tollestrup, P. (1992). Recollections of a robbery. *Law and Human Behavior*, 16, 425–446.
39. Smalarz, L., Wells, G. L. (2014). Post-identification feedback to eyewitnesses impairs evaluators' abilities to discriminate between accurate and mistaken testimony. *Law and Human Behavior*, 38, 194–202.
40. Sporer, S. L. (2006). Editorial: The science of eyewitness testimony has come of age. *Psychological Science in the Public Interest*, 7, I–II.
41. Sporer, S. L., Penrod, S., Read, D., Cutler, B. (1995). Choosing, confidence, and accuracy: A meta-analysis of the confidence-accuracy relation in eyewitness identification Studies. *Psychological Bulletin*, 118, 315–327.
42. Steblay, N. M., Wells, G. L., Douglass, A. L. (2014). The eye-witness post-identification feedback effect 15 years later: Theoretical and policy implications. *Psychology, Public Policy, and Law*, 20, 1–18.
43. Strojcer-Polańska, J. (2012). *Dowód naukowy w świetle wypowiedzi uczestników postępowania karnego oraz jego obraz w serialach kryminalnych*. Unpublished doctoral dissertation. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
44. Ulatowska, J., Sawicka, M. (2017). Recovered memories in clinical practice: A research review. *Polish Psychiatry*, 52(4), 609–618.
45. Ulatowska, J. (2011). The relation between knowledge of cues to deception and the ability to detect deceit. *Problems of Forensic Sciences*, 85, 50–63.
46. Vrij, A. (2003). Rola psychologów w sądzie. (In) A. Memon, A. Vrij, R. Bull (Eds.), *Prawo i psychologia* (pp. 144–147). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
47. Wells, G. L. (1978). Applied eyewitness-testimony research: System variables and estimator variables. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 1546–1557.
48. Wells, G. L., Malpass, R. S., Lindsay, R. C. L., Fisher, R. P., Turtle, J. W., Fulero, S. M. (2000). From lab to the police station: A successful application of eyewitness research. *American Psychologist*, 55, 581–598.
49. Wells, G. L., Memon, A., Penrod, S. D. (2006). Eyewitness evidence: Improving its probative value. *Psychological Science in the Public Interest*, 7, 43–75.
50. Wise, R. A., Safer, M. A. (2003). A survey of judges' knowledge and beliefs about eyewitness testimony. *Court Review*, 40, 6–16.
51. Wise, R. A., Safer, M. A. (2004). What U.S. judges know and believe about eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 18, 427–443.
52. Wise, R. A., Safer, M. A. (2010). A comparison of what U.S. judges and students know and believe about eyewitness testimony. *Journal of Applied Social Psychology*, 40, 1400–1422.
53. Wise, R. A., Pawlenko, N. B., Safer, M. A., Meyer, D. (2009). What U.S. prosecutors and defense attorneys know and believe about eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 23, 1266–1281.
54. Wise, R. A., Safer, M. A., Maro, C. M. (2011). What U.S. law enforcement officers know and believe about eyewitness factors, eyewitness interviews and identification procedures. *Applied Cognitive Psychology*, 25, 488–500.
55. Wójcikiewicz, J. (2000). *Dowód naukowy w procesie sądowym*. Kraków: Wydawnictwo IES.

Corresponding author

Dr Joanna Ulatowska
Institute of Psychology,
The Maria Grzegorzewska University
ul. Szczęśliwicka 40
PL 02-353 Warszawa
julatowska@aps.edu.pl

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA DOKŁADNOŚĆ ZEZNAŃ NAOCZNYCH ŚWIADKÓW WEDŁUG POLSKICH I WŁOSKICH STUDENTÓW PRAWA

Elizabeth Loftus (1974) już kilkadziesiąt lat temu wykazała, jak wielki wpływ na uznanie kogoś za winnego mogą mieć zeznania naocznych świadków. Większość badanych osób była skłonna uznać oskarżonego za winnego na podstawie zeznań świadka obecnego na miejscu zbrodni. Co więcej, ta tendencja zmniejszyła się jedynie o kilka procent, gdy badani dowiedzieli się o bardzo poważnej wadzie wzroku, *nomen omen*, naocznego świadka, która uniemożliwiała mu rozpoznanie osoby z miejsca, w którym się znajdował (Loftus, 1974). W innym klasycznym badaniu Lindsay, Wells i Rumpel (1981) wykazali, że największy wpływ na ocenę wiarygodności zeznań świadka miało nie to, jak dobrze mógł przyjrzeć się sprawcy, ale pewność z jaką zeznawał – im pewniejszy swojego zdania był świadek, tym badani wcielający się w ławę przysięgłych wierzyli mu bardziej.

Krytycy tego typu badań mogą wskazywać na to, że ich uczestnicy nie byli zawodowymi sędziami, a przeciętnymi ludźmi, którzy nie mają odpowiedniej wiedzy na temat czynników wpływających na dokładność zeznań świadków. Badania z udziałem zawodowych sędziów z USA pokazały jednak, że byłiby oni istotnie częściej skłonni do wydania wyroku skazującego tylko na podstawie identyfikacji świadka niż studenci prawa lub studenci studiów licencjackich (*undergraduates*; Wise, Safer, 2010). Także w polskich realiach niemal połowa ankietowanych sędziów i prokuratorów wskazywała, że do wydania wyroku skazującego wystarczyłby im wyłącznie dowód w postaci rozpoznania przez świadka (Stojer-Polańska, 2012; Wójcikiewicz, 2000). Podobnie postąpiłoby znacznie mniej policjantów, ławników i żaden biegły sądowy (Stojer-Polańska, 2012). Wiara sędziów w dokładność naocznych świadków jest najprawdopodobniej główną przyczyną tego, iż amerykańscy orzekający, rzadziej niż studenci prawa i studenci studiów licencjackich, uważają, że błędy naocznych świadków są przyczyną niesłusznych skazań (Wise, Safer, 2010) – różnica między grupami jest istotna na poziomie tendencji statystycznej. Prognozy sędziów odbiegają też znacznie od szacunków naukowców i organizacji pozarządowych zajmujących się pomyłkami sądowymi (np. Borchard, 1932; Huff, 1987; Innocence Project, 2015; Rattner, 1988; Wells, Memon, Penrod, 2006). Ważne jest, by pamiętać jednak, że postawy deklarowane w badaniach ankietowych nie muszą jednoznacznie przekładać się na rzeczywiste decyzje sędziów podczas orzekania. Z opisanych wyżej badań jasno wynika, że przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości pokładają dużą wiarę

w dokładność i rzetelność naocznych świadków, którzy odgrywają istotną rolę w odkrywaniu prawdy o przestępstwie i w wydawaniu wyroków. Dlatego jest niezwykle istotne, by sędziowie zdawali sobie sprawę z wszystkich czynników, które mogą wpłynąć na zeznania świadków. Czy jednak studia prawnicze wyposażają przyszłych sędziów, prokuratorów i adwokatów w niezbędną wiedzę psychologiczną konieczną, by ocenić rzetelność i dokładność zeznań? W ostatnich kilkunastu latach w różnych krajach przeprowadzono wiele badań na temat tego, co osoby zaangażowane w procesy sądowe (sędziowie, prokuratorzy, obrońcy, biegli, pracownicy służb) wiedzą na temat możliwych zniekształceń zeznań świadków (np. Benton, Ross, Bradshaw, Thomas, Bradshaw, 2006; Granhag, Strömwall, Hartwig, 2005; Kassin, Bardollar, 1992; Kassin, Ellsworth, Smith, 1989; Kassin, Tubb, Hosch, Memon, 2001; Knutsson, Allwood, 2014; Magnussen, Melinder, Stridbeck, Raja, 2010; Magnussen, Safer, Sartori, Wise, 2013; Melinder, Magnussen, 2015; Wise, Pawlenko, Safer, Mayer, 2009; Wise, Safer, 2003, 2004, 2010; Wise, Safer, Maro, 2011). Wise i Safer (2004) wykazali na przykład, że 94% amerykańskich sędziów poprawnie sądziło¹, że postawy i oczekiwania świadków mogą zniekształcić ich zeznania, a 74% – że obecność broni może zmniejszyć dokładność rozpoznania twarzy podejrzanego. Jednak tylko 39% badanych sędziów odpowiedziało poprawnie na pytanie, czy ławnicy są w stanie odróżnić świadka składającego dokładne zeznania od świadka składającego zeznania niedokładne, 31% sędziów znało przebieg krzywej zapominania, a jedynie 19% badanych odpowiedziało poprawnie na pytanie o wpływ typu parady identyfikacyjnej na poprawność rozpoznania. W kolejnym badaniu ci sami autorzy wykazali, że amerykańscy sędziowie wypadają gorzej w teście zawierającym pytania o czynniki wpływające na trwałość i trafność zeznań świadków (55% prawidłowych odpowiedzi) niż studenci prawa (66%). Co więcej, profesjonalści nie różnili się swoją wiedzą od studentów studiów licencjackich (58%; Wise, Safer, 2010). Wyniki świadczące o nie zawsze poprawnej wiedzy pracowników

¹ Należy zaznaczyć, że o ile w większości referowanych badań (również w bieżącym badaniu) używa się sformułowania „poprawna odpowiedź” i odpowiedzi te zostają zazwyczaj określone na bazie dostępnych danych empirycznych lub zgodności opinii ekspertów, to odpowiedzi przyjęte za poprawne mogą być niekiedy kwestionowane lub, jak sugerują Wise i Safer (2004), poprawna odpowiedź na niektóre z pytań może wymagać dodania słów „czasami” lub „w zależności od...” (por. Kassin i in., 2001).

wymiaru sprawiedliwości na temat czynników psychologicznych wpływających na zeznania świadków uzyskiwano też w innych badaniach (np. Granhag i in., 2005; Magnussen i in., 2013; Wise i in., 2009, 2011). Autorzy badań sugerują, że przyczyną takiego układu wyników może być nie tylko niewłaściwe szkolenie przyszłych prawników, ale także brak możliwości uzyskiwania przez sędziów informacji zwrotnych na temat trafności zeznań naocznych świadków, w przeciwieństwie do, na przykład, policjantów, którzy mają okazję obserwowania świadków popełniających błędy podczas okazania (tzn. wybierających niewinnych pozorantów, Wells i in., 2000; Wise, Safer, 2010). Dlatego w swoich decyzjach dotyczących wiarygodności świadków sędziowie opierają się częściowo na intuicji czy wiedzy potocznej (Wise, Safer, 2010), co potwierdzają także ankiety wśród sędziów w Polsce (Gruza, 2003; Piekarska-Drażek, 2005). Dotychczasowe badania wykazały również, że relatywnie lepiej w badaniach tego typu wypadają adwokaci z USA (79% poprawnych odpowiedzi) czy z Włoch (71%; Magnussen i in., 2013). Autorzy badania sugerują jednak, że wyższe wyniki adwokatów wynikają częściowo raczej z ich sceptycyzmu wobec zeznań naocznych świadków niż znajomości psychologii (Magnussen, i in., 2013).

Badacze zajmujący się tym zagadnieniem w wielu krajach jednoznacznie podkreślają, że kluczem do poprawy rzetelności wiedzy pracowników wymiaru sprawiedliwości jest ich odpowiednie szkolenie podczas studiów prawniczych. Dlatego celem bieżącego badania jest sprawdzenie poziomu wiedzy studentów prawa w Polsce na temat czynników wpływających na trafność zeznań świadków. Zagadnienie to nie było dotychczas często poddawane badaniom w kontekście polskim (por. Kabzińska, 2016). Rezultaty uzyskane przez studentów polskich zostaną porównane z wynikami studentów z Włoch, którzy przechodzą przez podobny, pięcioletni, cykl studiów. Pozwoli to na dodatkową weryfikację poziomu wiedzy psychologicznej studentów prawa w Polsce. Polscy studenci prawa mają styczność z zagadnieniami psychologicznymi na zajęciach z psychologii sądowej, kryminalistyki, psychologii społecznej, kryminologii, ekspertyzy sądowej czy psychopatologii sądowej. Na części tych zajęć poruszane są tematy związane z czynnikami wpływającymi na zeznania świadków. Jednak przedmioty te są często nieobowiązkowe. Włoscy przyszli prawnicy stykają się z psychologią na zajęciach z kryminologii, postępowania karnego, osobowych środków dowodowych, prawa ogólnego.

Wydaje się, że wnioski z bieżącego badania mogą posłużyć do analizy jakości kształcenia na studiach prawniczych w porównaniu ze szkolnictwem w innych krajach europejskich oraz podkreślić wagę wiedzy na temat psychologicznych aspektów zeznań świadków w pracy zawodowej prawnika.

1. Metoda

1.1. Uczestnicy badania

W badaniu wzięło udział 74 studentów prawa – 39 studentów polskich² (wiek: $M = 22,3$; $SD = 1,66$; 69,2% kobiet) i 35 studentów włoskich (wiek: $M = 22,9$; $SD = 1,79$; 67,6% kobiet). W przypadku obu krajów w badaniu brali udział ochotnicy od drugiego roku studiów, przy czym studenci włoscy byli istotnie bardziej zaawansowani w swoich studiach – 79,4% z nich studiowało na czwartym lub piątym roku, w porównaniu do 53,8% studentów polskich, $\chi^2(3, N = 73) = 22,15$; $p < 0,001$. Studenci różnili się także pod względem uczestnictwa w zajęciach związanych z psychologią (np. psychologia sądowa) – zdecydowanie większy odsetek polskich studentów zadeklarował uczestnictwo w tego typu zajęciach (53,8%) w porównaniu do studentów włoskich (5,7%), $\chi^2(1, N = 74) = 19,95$; $p < 0,001$.

1.2. Materiały i procedura

Badanie zostało przeprowadzone na dwóch państwowych uczelniach we Włoszech oraz w Polsce. Studenci proszeni byli o wypełnienie kwestionariusza dotyczącego czynników mogących wpływać na zeznania naocznych świadków. Kwestionariusz składający się z 20 pytań³ został przygotowany w oparciu o wcześniejsze badania (np. Granhag i in., 2005; Kassin i in., 1989, 2001; Wise, Safer, 2010). Wybrano pytania dotyczące zagadnień, które były wielokrotnie poddawane badaniom empirycznym (np. krzywa zapominania), dzięki czemu z dużą pewnością możliwe było wskazanie poprawnej odpowiedzi na takie pytania. Inne pytania dotyczyły kwestii istotnie związanych z pracą wymiaru sprawiedliwości (np. wiarygodności dzieci jako świadków). W przypadku 16 pytań zadaniem badanych było wybranie prawidłowej odpowiedzi spośród dwóch alternatyw kierunkowych oznaczających nasilenie lub osłabienie jakiegoś efektu (np. „hipnoza może ułatwić odzyskanie wspomnień przez świadka” lub „hipnoza może utrudnić odzyskanie wspomnień przez świadka”), alternatywy neutralnej oznaczającej brak wpływu (np. „hipnoza nie ma wpływu na łatwość odzyskania wspomnień przez świadka”) oraz odpowiedzi „nie wiem”. Dla czterech pytań niemożliwe było utworzenie alternatywy neutralnej, dlatego badani mieli do dyspozycji trzy możliwości odpowiedzi (np. „traumatyczne doświadczenia mogą być wyparte przez bardzo długi czas, a później odzyskane” vs. „traumatyczne doświadczenia

² Dwóch studentów z Polski nie zostało wziętych pod uwagę w analizie, ponieważ byli studentami pierwszego roku, a co za tym idzie, nie mieli możliwości uczestnictwa w wielu zajęciach.

³ Jedno z pytań kwestionariusza nie zostało wzięte pod uwagę w analizie jako treściowo redundantne.

nie mogą być wyparte przez bardzo długi czas, a później odzyskane” vs. „nie wiem”). Kwestionariusz został przetłumaczony z języka polskiego na język włoski przez osobę biegle posługującą się tym językiem, a następnie tłumaczenie zostało sprawdzone przez osobę, dla której język włoski jest pierwszym językiem. Tabela 1 przedstawia listę wykorzystanych pytań wraz z alternatywami kierunkowymi.

Badanych pytano również o wiek, płeć, rok studiów oraz o to, czy uczestniczyli kiedykolwiek w zajęciach dotyczących zagadnień psychologicznych związanych z prawem – jeżeli odpowiadali twierdząco, musieli następnie podać jakie to były zajęcia. Badanie trwało około 20 minut.

2. Wyniki i dyskusja

W pierwszym kroku porównano częstość użycia odpowiedzi „nie wiem” przez studentów prawa w Polsce i we Włoszech. Wydaje się, że studenci polscy byli bardziej pewni swojego zdania – w przypadku aż 5 pytań żaden z badanych nie udzielił odpowiedzi „nie wiem” w porównaniu do tylko 1 pytania dla grupy włoskiej. Jednak analiza wykazała, że tylko w przypadku pytania o odzyskanie wspomnień dzięki hipnozie odnotowano istotne różnice w częstości zastosowania odpowiedzi „nie wiem”, $\chi^2(1, N = 74) = 4,03; p < 0,05$. Większa liczba studentów włoskich (28,6%) nie знаła odpowiedzi na to pytanie w porównaniu do studentów polskich (10,3%). Pełen rozkład wyników zawiera tabela 2.

Kolejnym etapem analizy było porównanie rozkładu pozostałych odpowiedzi w obu grupach. W tym celu odpowiedzi zrekodowano tak, że alternatywa pozytywna otrzymała wartość 1, alternatywa negatywna – wartość -1, a alternatywa neutralna – wartość 0. Odpowiedź „nie wiem” została pominięta przy tych obliczeniach. Następnie przeprowadzono serię porównań testem *U* Manna-Whitneya. Analiza wykazała istotne różnice w przypadku czterech pytań. Pełne dane przedstawiono w tabeli 3.

Wyniki wcześniejszych badań wykazują, że ludzie zazwyczaj sądzą, iż istnieje silny związek pomiędzy pewnością własnych zeznań naocznych świadków a dokładnością identyfikacji podczas okazania. Podobne zdanie miała większość⁴ (56,3%) włoskich studentów prawa i tylko 25,6% studentów polskich. Z kolei 41% tych ostatnich wskazało, zgodnie z wynikami wielu wcześniejszych badań, że związek pomiędzy dokładnością identyfikacji i pewnością decyzji jest jednak słaby (Deffenbacher, 1991; Lindsay i in., 1981; Sporer, Penrod, Read, Cutler, 1995).

Polscy przyszli prawnicy częściej (91,9%) uważają, że dzieciom trudniej niż dorosłym odróżnić rzeczywi-

ste zdarzenia od wyobrażonych. Włosi wykazują istotnie mniejszą, jednak wciąż silną, aprobatę dla takiego stwierdzenia (70,6%). Istotne różnice odnotowano także w przypadku drugiego pytania dotyczącego dzieci jako świadków. Ponownie polscy studenci uważają, że zeznania dzieci są zazwyczaj mniej rzetelne niż zeznania dorosłych (64,7%). Podobne zdanie ma tylko 33,3% studentów włoskich. Jednocześnie jedynie 17,6% polskich i 22,2% włoskich studentów sądzi, że zeznania dzieci są tak samo rzetelne jak zeznania dorosłych. Żaden polski student nie uważa, że dzieci mają taką samą zdolność do odróżniania zdarzeń rzeczywistych od wyobrażonych. Wyniki wcześniejszych badań dotyczących dzieci jako świadków nie są jednak tak jednoznaczne. Z jednej strony wykazano, że dzieci mogą być bardziej uległe lub podatne na sugestię i mają niekiedy trudności w odróżnieniu rzeczywistości od wyobrażeń (Bruck, Ceci, 1999; Gordon, Baker-Ward, Ornstein, 2001; Gudjonsson, 1992). Jednak nawet małe dzieci mogą oprzeć się sugestii, jeśli dotyczy ona informacji centralnych dla sprawy (Crossman, Caron, 2006) lub ważnych dla samych dzieci (Duncan, Whitney, Kunen, 1982). Dodatkowo podatność ta pojawia się zazwyczaj w sytuacjach neutralnych i pozytywnych, a nie negatywnych (Quas i in., 2001; por. także Otgaar, Candel, Merkelbach, 2008). Sugeruje się więc, że zniekształcenia zeznań dzieci są często wywołane przez nieodpowiednie prowadzenie przesłuchań (Memon, Holley, Wark, Bull, Kohnken, 1996).

Od kilkadziesiątu lat wydaje się oczywiste, że pamięć nie działa jak kamera wideo, a na jej zawartość, a co za tym idzie – również na zeznania świadków, wpływać może to, co spotka nas po etapie kodowania informacji (Davis, Loftus, 2007). Z poglądem tym zgadzało się 94,7% studentów z polskiej uczelni oraz istotnie mniejsza grupa (66,7%) przyszłych włoskich prawników.

Przeanalizowano również wewnątrzgrupową zgodność opinii u studentów z obu krajów. Zgodnie z wcześniejszymi badaniami (Granhag i in., 2005) przyjęto, że grupa jest zgodna, jeśli 75% osób wybrało jedną z alternatyw. Podobnie jak w przypadku rozkładu odpowiedzi „nie wiem” również i tutaj studenci polscy okazali się bardziej zgodni – punkt 75% osiągnęli w przypadku 9 pytań w porównaniu do 5 pytań u studentów włoskich. Co ciekawe – jeśli badani włoscy osiągnęli zgodność wewnątrzgrupową, pokrywała się ona ze zdaniem studentów polskich. Obie badane grupy były zgodne w przypadku pytań o pamięć świadków, wskazując, że instrukcje, jakie otrzymuje świadek podczas identyfikacji sprawcy, mogą wpłynąć na jej poprawność, a postawy i oczekiwania świadka mogą mieć wpływ na jego zeznania. Obie odpowiedzi są zgodne zarówno z klasycznymi już badaniami nad pamięcią (Bartlett, 1932; Loftus, Palmer, 1974), jak i współczesną wiedzą psychologiczną (Cutler, Penrod, 1995; Smalarz, Wells, 2014; Steblay, Wells, Douglass, 2014).

⁴ Dane procentowe w tekście nie uwzględniają odpowiedzi „nie wiem”.

Studenci z obu krajów z dużą zgodnością sądzą także, że traumatyczne doświadczenia mogą być wyparte, a po latach – odzyskane. Mimo iż kwestia ta budzi duże kontrowersje, współczesne badania sugerują, że o ile możliwe jest przypomnienie sobie o dramatycznych wydarzeniach z przeszłości, to ich niepamiętanie nie musi być związane z freudowskim wyparciem (Ulatowska, Sawicka, 2017). Co więcej – niektóre typy odzyskanych wspomnień, zwłaszcza te odzyskane podczas specyficznej terapii, są mniej wiarygodne niż wspomnienia odzyskane spontanicznie.

Obie badane grupy są również niemal jednogłośnie w kwestii negatywnego wpływu alkoholu na pamięć świadków. Wyniki badań nad tym zagadnieniem nie są jednak jednoznaczne. Część z nich wskazuje na to, że upojenie alkoholowe może w pewnym stopniu uszkodzić zdolność do kodowania informacji (Cutler, Penrod, 1995; Read, Yuille, Tollestrup, 1992). Inne badania sugerują jednak, że wpływ ten nie musi być tak silny (Dysart, Lindsay, MacDonald, Wicke, 2002; Kneller, Harvey, 2016).

Badani w obu grupach pokładają również dużą wiarę w to, że odpowiednio przeszkoleni i doświadczeni świadkowie, np. policjanci, osiągną wyższą dokładność zeznań. Pogląd taki może być konsekwencją tego, że studenci traktują osoby wyszkolone jako obdarzone lepszą specyficzną wiedzą, co podnosi ich autorytet. Badania z tego zakresu są jednak niejednoznaczne ze względu na odmienny wpływ różnego typu szkoleń (Vrij, 2003). Studenci, zwłaszcza z polskiej uczelni, mają również dobrą opinię na temat umiejętności wykrywania kłamstwa przez profesjonalistów. Zdanie to stoi jednak w zdecydowanej opozycji do wyników badań testujących prawidłowość oceny szczerości przez takie osoby – nie osiągają one wyższych rezultatów w porównaniu do grup laików (Bond, DePaulo, 2006).

Zdecydowana większość polskich studentów i duża część studentów włoskich opowiedziała się za stwierdzeniem, że obecność broni podczas zdarzenia może pogorszyć zdolność opisaną twarzy sprawcy przez naocznego świadka. Odpowiedź ta jest zgodna z rezultatami badań nad tzw. efektem koncentracji na broni pokazującymi, że obecność niebezpiecznych (lub nieoczekiwanych) przedmiotów może pogarszać późniejszą identyfikację osób (np. Fawcett, Russell, Peace, Christie, 2013).

Ostatnim etapem analizy było porównanie poprawności odpowiedzi obu badanych grup. W tym celu dla pytań, w których na podstawie wcześniejszych badań eksperymentalnych lub innych danych empirycznych można było z dużą pewnością określić prawidłową odpowiedź (przeglądu takich badań dostarczyli np. Granhag i in., 2005 oraz Memon, Vrij, Bull, 2003), obliczono średni wskaźnik poprawnych odpowiedzi osiągający wartość od 0 do 1. Wszyscy badani łącznie odpowiedzieli poprawnie na 52% pytań ($M = 0,52$; $SD = 0,12$). Anali-

za wykazała istotne statystycznie różnice w poprawności odpowiedzi dotyczących psychologicznych aspektów zeznań świadków między studentami włoskimi a polskimi, $t(72) = 4,11$; $p < 0,001$; $d = 0,95$. Studenci z Polski udzielili więcej prawidłowych odpowiedzi ($M = 0,57$; $SD = 0,12$) niż studenci z Włoch ($M = 0,46$; $SD = 0,11$).

W związku niewielką liczbą włoskich studentów deklarujących uczestnictwo w zajęciach z zakresu psychologii niemożliwe były porównania uwzględniające oba czynniki (kraj i uczestnictwo w zajęciach), dlatego też wpływ udziału w zajęciach sprawdzono dla całej badanej grupy. Wykazano, że udział w zajęciach tego typu ma korzystny wpływ na stan wiedzy przyszłych prawników, $U = 345,5$; $p < 0,01$, podwyższając wskaźnik prawidłowych odpowiedzi z poziomu 49% ($M = 0,49$; $SD = 0,12$) do poziomu 58% ($M = 0,58$; $SD = 0,11$).

W tym miejscu należy również zaznaczyć, że poziom wiedzy badanych studentów może być zawyżony w związku ze specyfiką testu wielokrotnego wyboru, który ułatwia zgadywanie. Ponadto jak sugerują Wise i Safer (2010), poprawne odpowiedzi badanych w teście nie oznaczają, że wiedzieliby jak użyć tej wiedzy w rzeczywistej sprawie sądowej.

3. Dyskusja ogólna

Głównym celem niniejszego badania było sprawdzenie poziomu wiedzy przyszłych sędziów, prokuratorów czy adwokatów na temat czynników mogących wpływać na dokładność zeznań świadków. Dokonano również porównania tej wiedzy u studentów z Włoch i z Polski – krajów, które były w pierwszej grupie państw podpisujących w 1999 roku deklarację bolońską dotyczącą ujednoczenia standardów edukacji wyższej, i które posiadają porównywalny cykl kształcenia na studiach prawniczych.

Uzyskane wyniki pokazały, że poziom wiedzy obu grup jest zbliżony, z niewielką, lecz istotną statystycznie przewagą poziomu wiedzy studentów polskich. Fakt ten może być spowodowany zdecydowanie większym odsetkiem studentów z Polski, którzy zadeklarowali uczestnictwo w zajęciach poruszających tematykę psychologiczną. Taki dobór respondentów z jednej strony ogranicza badanie – brali w nim udział wyłącznie ochotnicy z obu uczelni, czyli niereprezentatywna i niewielka próbka obu grup, a zatem wnioski wyciąganie na podstawie uzyskanych w ten sposób wyników powinny być formułowane ostrożnie. Z drugiej strony takie wyniki mogą wskazywać na potrzebę skuteczniejszego i obowiązkowego szkolenia przyszłych prawników w zakresie tematyki psychologicznej, w tym związanej z psychologią zeznań świadków.

Mimo że wiedza studentów biorących udział w zajęciach z zakresu psychologii jest relatywnie bardziej rzetelna (58%), trzeba wyraźnie podkreślić, że nadal nie

jest ona rozległa. Jej poziom nie odbiega jednak znacznie od wyników badań z innych krajów, w których uczestniczyli pracownicy wymiaru sprawiedliwości. Badania takie przeprowadzono na przykład wśród amerykańskich prokuratorów (wskaźnik poprawnych odpowiedzi wynosił 47%; Wise i in., 2009), amerykańskich policjantów (52–56%; Wise i in., 2011) czy norweskich sędziów (65,7%; Magnussen i in., 2010). Powyższy wynik można bezpośrednio porównać z badaniem Wisego i Safera (2010), w którym amerykańscy studenci prawa uzyskali poprawność na poziomie 66%, a studenci studiów licencjackich – 58%. Relatywnie wysoki rezultat osiągnięty przez studentów prawa może być wytłumaczony dwuetapowym systemem edukacji wyższej w USA – studenci prawa mogli uczęszczać na zajęcia z psychologii podczas studiów pierwszego stopnia (licencjackich). Wise i Safer (2010) zaznaczają dodatkowo, że profesor prawa pełniący funkcję konsultanta w ich badaniu poinformował, że amerykańscy studenci prawa na jego uczelni nie odbierają niemal żadnej edukacji psychologicznej. Innym wytłumaczeniem różnic między bieżącymi wynikami a wynikami wcześniejszych badań może być również odmienna konstrukcja kwestionariusza i sposobu udzielania odpowiedzi oraz proces określania prawidłowej odpowiedzi na poszczególne pytania (por. opis metody).

Ponadto warto zauważyć, iż włoscy adwokaci uzyskali we wcześniejszych badaniach (Magnussen i in., 2013) znacznie wyższy wynik poprawnych odpowiedzi (71%), co może z jednej strony świadczyć o tym, że braki w wiedzy studentów uzupełniane są w trakcie praktyki zawodowej, a z drugiej – wynikać z sugerowanego przez Magnussena i współpracowników (2013) sceptycyzmu adwokatów wobec naocznych świadków. Ważne jest, by pamiętać jednocześnie, że różnice w poziomie wiedzy między włoskimi studentami, wykazane w opisywanym tu badaniu, i włoskimi adwokatami w badaniach wcześniejszych (Magnussen i in., 2013), mogą wynikać także z różnic w zastosowanych kwestionariuszach.

Na jakość orzeczeń sądowych wpływa wiele czynników. Jednymi z nich są niewątpliwie zeznania naocznych świadków, których dokładność uzależniona jest zarówno od czynników pozostających poza bezpośrednią kontrolą wymiaru sprawiedliwości, jak również od, na przykład, sposobu prowadzenia przesłuchania czy procedury okazania (Wells, 1978). Niewłaściwe procedury mogą prowadzić do nieodwracalnych błędów, takich jak skazanie niewinnej osoby (Innocence Project, 2015), dlatego tak ważne jest, aby przyszli prawnicy już podczas studiów mieli okazję do nabycia wiedzy z tego zakresu i korekty wszelkich stereotypowych przekonań. Rzetelniejsza wiedza może bowiem, jak pokazują niektóre badania z tego obszaru (por. Forrest, Feldman, Tyler, 2004; Ulatowska, 2011), zaowocować w przyszłości wzrostem trafności rzeczywistych decyzji. Wydaje się, że takie zmiany w systemie kształcenia prawników mogłyby

być dobrym początkiem do wdrożenia w życie postulatu Sporera (2006), aby wyniki badań psychologicznych nad czynnikami wpływającymi na zeznania świadków były przyjmowane przez wymiar sprawiedliwości, ponieważ opierają się na dowodach naukowych. Sugeruje on, by – podobnie jak w sytuacjach, gdy podejrzanym należy odczytać ich prawa w celu dopuszczenia ich zeznań do przedstawienia w sądzie – nie dopuszczać dowodów uzyskanych od naocznych świadków, jeśli nie zostały zgromadzone zgodnie z najlepszymi praktykami. Zestaw takich dobrych praktyk powinien być opracowany przez międzynarodowy panel psychologów zajmujących się zagadnieniami prawnymi. Praktycy mogliby więc wykorzystywać tego typu wiedzę ekspercką, przekształcając ją w tzw. politykę opartą na dowodach, by podejmować lepsze decyzje prawne (Sporer, 2006). Jednak bez odpowiedniego, interdyscyplinarnego kształcenia przyszłych pracowników wymiaru sprawiedliwości, m.in. w zakresie psychologicznych czynników wpływających na zeznania świadków, wdrożenie takiego programu wydaje się odległe, gdyż jego efektywność powinna być na bieżąco oceniana zarówno przez praktyków, jak i teoretyków (Sporer, 2006).